इंदिरा गांधी इन्स्टिटयूट ऑफ डेव्हलपमेंट रिसर्च, मुंबई

महाराष्ट्र शासनाकरिता अभ्यास प्रकल्पः महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या कौटुंबिक प्रश्नावली

भाग : (अ) (सर्व कुटूंबांसाठी लागू)

(सर्वप्रथम आत्महत्या घडलेल्या कुटूंबियांची मुलाखत घ्यावी. त्याव्यतिरिक्त अजुन एक आत्महत्या न घडलेले कुटूंब निवडताना त्या कुटूंबाचे आत्महत्या घडलेल्या कुटूंबाशी उत्पन्न, उत्पन्नाचे स्त्रोत, जमिन, पशुधन, इ. बाबतीत जास्तीत जास्त साधर्म्य असणे आवश्यक आहे.)

1.

जिल्हा	तालूका	गावाचे नाव	घर क्रमांक	प्रश्नकर्त्याचे नाव	दिनांक

जात (अनु.जाती = 1,अनु.जमाती = 2, इतर मागास वर्गिय = 3, व्हीजेएनटी = 4, इतर = 5 (सर्वांसाठी उपजाती नमूद करा)	कुटूंब प्रकार (विभक्त = 1 संयुक्त = 2)	कुटूंबातील सदस्यांची संख्या		कुटूंबातील लहान मुलांची संख्या (वय वर्षे 14 किंवा आतील)	
		पुरुष	स्त्री	मुले	मुली

2. **कुटूंबसदस्यांबद्दलची मुलभूत माहिती (माहिती देणाऱ्याचे नाव सर्वप्रथम लिहावे)**

अनु. क्र.	सदस्याचे नाव	कुटूंब प्रमुखाशी नाते (कोड 1)	लिंग (कोड 2)	वय (वर्षे)	वैवाहिक दर्जा (कोड 3)	शैक्षणिक दर्जा (केवळ वय वर्षे 6 पेक्षाजास्त) (कोड 4)	व्यवसाय		
							मुख्य (कोड 5)	पुरक 1 (कोड 5)	पुरक 2 (कोड 5)
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									

कोड 1ः स्वतः = 1, पती / पत्नी = 2, अपत्य = 3, पालक = 4, इतर = 5

कोड 2ः पुरुष = 1, स्त्री = 2

कोड 3ः अविवाहीत = 1, विवाहित = 2, विधवा / विधूर = 3, घटस्फोटित / विभक्त = 4

कोड 4ः अशिक्षित = 1, शिक्षित परंतु प्राथमिकपेक्षा कमी = 2, प्राथमिक = 3, माध्यमिक = 4, उच्च माध्यमिक = 5, तांत्रिक = 6, पदवी व यावरील = 7, अनौपचारिक = 8 इतर (नमूद करा) = 9

कोड 5ः शेती = 1, पुरकशेती व्यवसाय = 2, शेतमजूर = 3, इतर मजूर = 4, गृहोदयोग = 5, उदयोग / व्यापार = 6, शासकिय सेवा = 7, खाजगी सेवा = 8, इतर (नमूद करा) = 9

3. मालमत्ता (शेती)

अ.क्र.	प्रकार	सध्या ताब्यात आहे का? (होय = 1, नाही = 2)	असल्यास क्षेत्रफळ (हेक्टर)	खंडाने घेतलेली (हेक्टर)	खंडाने दिलेली (हेक्टर)	खंडाने देण्याची कारणे (कोड 1)	गेल्या पाच वर्षात विकलेली (हेक्टर)	विकण्या मागील कारणे (कोड 2)	विक्री किंमत (रु)	गेल्या पाच वर्षात खरेदी केलेली (हेक्टर)	खरेदी किंमत (रु)
	सिंचनाखालील										
	कोरडवाहू										

कोड 1: इतर कामांमध्ये व्यस्त = 1, घरापासून लांब अंतर = 2, शारिरीक अकार्यक्षमता = 3, इतर (नमूद करा) = 4

कोड 2: दैनंदीन खर्च भागविण्यासाठी = 1, कर्जाची परतफेड = 2, विवाहकार्य = 3, आरोग्य = 4, इतर (नमूद करा) = 5

4. मालमत्ता (पशुधन)

अ.क्र.	प्रकार	सध्या ताब्यात आहे का? (होय = 1, नाही = 2)	असल्यास संख्या	गेल्या पाच वर्षात विकले का? (होय = 1, नाही = 2)	विक्री किंमत (रु)	विक्रीमागील कारणे (दैनंदिन खर्च = 1, कर्जाची परतफेड = 2, विवाह = 3, आरोग्य = 4, इतर (नमूद करा) = 5)
	बैल					
	गाय					
	म्हैस					
	शेळी / बकरी					
	कोंबडी / बदक					
	इतर (नमूद करा)					

5. मालमत्ता (उपभोगी वस्तू)

अ.क्र.	प्रकार	सध्या ताब्यात आहे का? (होय = 1, नाही = 2)	अ.क्र.	प्रकार	सध्या तुमच्या ताब्यात आहे का? (होय = 1, नाही = 2)
1	निर्धूर चूल		7	नांगर	
2	गॅस शेगडी		8	बैलगाडी	
3	विजेचा पंखा		9	मोटरसायकल	
4	रेडिओ		10	ट्रॅक्टर	
5	दूरचित्रवाणी		11	कार	
6	सायकल		12	इतर (नमूद करा)	

6 घरासंबंधी माहिती

मालकी (कोड 1)	एकूण खोल्या	विजपुरवठा (कोड 2)	भिंती मुख्यतःकशापासून बनवल्या आहेत? (कोड 3)	छत मुख्यतःकशापासून बनवले आहे? (कोड 4)	घराची जमिन कशाची आहे? (कोड 5)	शौचालय (कोड 2)	सांडपाण्याची व्यवस्था (कोड 2)	पिण्याच्या पाण्याची सोय (कोड 6)

कोड 1: स्वतःचे = 1, भाडयाचे = 2, इतर (नमूद करा) = 3
कोड 2: होय = 1, नाही = 2
कोड 3: माती = 1, विटा = 2, सिमेंट / दगड = 3, लाकूड = 4, इतर (नमूद करा) = 5
कोड 4: पाने / बांबू = 1, माती = 2, काँक्रीट, सिमेंट = 3, पत्रे / ॲस्बेस्टॉस = 4, लादया / कौले = 5, इतर (नमूद करा) = 6
कोड 5: माती = 1, सिमेंट = 2, दगड = 3, पॉलीशलादया/संगमरवर = 4, इतर (नमूद करा) = 5
कोड 6: उघडया विहीरी = 1, हातपंप = 2, सार्वजनिक नळ = 3, तळे = 4, झरे / कालवा / नदी = 5, छतावर टाकी = 6, इतर (नमूद करा) = 7

7 मागिल वर्षातील निव्वळ उत्पन्न* (रु)

शेती	पूरक शेती व्यवसाय	शेतमजूरी #	इतर मजूरी #	गृहोदयोग	व्यापार/ उदयोग	शासकिय सेवा	खाजगी सेवा	परगावी काम करणाऱ्या कुटुंब सदस्याने पाठवलेले	इतर (नमूद करा)	एकूण

* **प्रश्नकर्त्यासाठी सूचना**: शक्य तितके अंदाजे एकूण व इतर उत्पन्न मिळवावे. निव्वळ उत्पन्नासाठी ढोबळ उत्पन्नातुन खर्च वजा करावा. उदा. शेती उत्पन्नासाठी ढोबळ शेती उत्पन्नातुन शेतमजूरी व कच्या मालाचा खर्च (बियाणे, खते, रसायने इ. वरील) वजा करावा.

मजूरीसाठी एकूण मिळालेली मजूरी निव्वळ उत्पन्न म्हणून घ्यावी.

8 गेल्या तीन वर्षात घेतलेल्या कर्जासंबंधी माहिती

अ. क्र.	कर्ज काढण्याची कारणे (कोड 1)	वर्ष	रक्कम (रु)	कर्ज कोठुन मिळाले (कोड 2)	तारण (कोड 3)	वार्षिक व्याज दर (%)	परतफेड (कोड 4)	आजपर्यंत केलेली परतफेड (रु)	कांही परतफेड करणे बाकी आहे का? (कोड 5)	असल्यास रक्कम (रु)

कोड 1: दैनंदिन खर्च = 1, शिक्षण = 2, पशुधन = 3, बिगरशेती खर्च = 4, घर = 5, विवाह = 6, आरोग्य = 7, बोअरवेल = 8, इतर शेती खर्च = 9, जून्या कर्जाची परतफेड =10, इतर (नमूद करा) = 11.
कोड 2: व्यापारी बँक= 1, ग्रामिण बँक = 2, सहकारी बँक = 3, बचतगट = 4, सावकार = 5, व्यापारी = 6, जमिनदार / मालक = 7, नातेवाईक/मित्र = 8, इतर (नमूद करा) = 9.
कोड 3: काही नाही = 1, जमिन = 2, पशुधन = 3, पिक = 4, घर = 5, शेतीव्यतिरिक्त मालमत्ता = 6, इतर उपभोग्य वस्तू = 7, श्रम = 8, इतर (नमूद करा) = 9.
कोड 4: नियमित = 1, अनियमित = 2
कोड 5: होय = 1, नाही = 2.

9 तीन प्रमुख पिकांसंबंधी शेतीची पद्धत

पिक (नमूद करा)	कच्च्या मालाचा प्रकार	वाण/प्रकार/ जात	प्रत (कोड 1)	कोणी सुचविले? (कोड 2)	कोठून खरेदी केले? (कोड 3)	खरेदीचे ठिकाण (कोड 4)	खरेदीची पद्धत (कोड 5)	उधारिवर घेतले असेल तर व्याज दर (%)	उत्पादनाशी परतफेडीचा दर निगडीत आहे का? (कोड 6)	असेल तर कसे? *
	बियाणे									
	खते									
	किटकनाशके									
	जैविक खते									
	गांडूळ खत									
	शेती औजारे									
	बियाणे									
	खते									
	किटकनाशके									
	जैविक खते									
	गांडूळ खत									
	शेती औजारे									
	बियाणे									
	खते									
	किटकनाशके									
	जैविक खते									
	गांडूळ खत									
	शेती औजारे									

कोड 1ः चांगले = 1, हलके / निकृष्ठ = 2
कोड 2ः विस्तार अधिकारी = 1, मित्र / नातलग = 2, विक्रेता = 3, इतर (नमूद करा) = 4
कोड 3ः शासकिय भांडारे = 1, खाजगी स्थानिकविक्रेता = 2, इतर (नमूद करा) = 3
कोड 4ः गाव = 1, तालुका = 2, जिल्हा = 3, (जर तालुका व जिल्हा एकच असेल तर 3 लिहावे)
कोड 5ः उधारीवर = 1, रोख = 2
कोड 6ः होय = 1, नाही = 2
* प्रश्नकर्त्यानी सविस्तर नोंद करावी.

10 गेल्या वर्षातील पिक पदधत

अ.क्र.	पिक	वाण/प्रकार/जात (कोड 1)	हंगाम (कोड 2)	जमिनीचा प्रकार (कोड 3)	सिंचनाची सोय (कोड 4)	उत्पादन (क्विंटल)	विक्री कोठे करता? (कोड 5)	अडचणी (कोड 6)	पाच वर्षा आधी हे पिक घेत होता का? (कोड 7)	नसल्यास कारणे*

कोड 1: कापूस – बी.टी. = 1, इतर = 2, इतर पिके – संकरित = 3, इतर (नमूद करा) = 4
कोड 2: खरिप = 1, रब्बी = 2
कोड 3: सिंचनाखालील = 1, कोरडवाहू = 2
कोड 4: विहीर = 1, (टयुबवेल) विंधण विहीर = 2, कॅनाल = 3, इतर (नमूद करा) = 4
कोड 5: शासकिय केंद्र = 1, खुल्या बाजारात (नमुद करा) = 2, इतर (नमूद करा) = 3
कोड 6: दूष्काळ = 1, पूर = 2, किड = 3, इतर (नमूद करा) = 4
कोड 7: होय = 1, नाही = 2, * प्रश्नकर्त्याच्या नोंदी उपयोगी ठरतील

11 गेल्या पाच वर्षात शेतीतंत्रातील बदल

	पिक क्र. 1 ( )			पिक क्र. 2 ( )			पिक क्र. 3 ( )		
	पाच वर्षापूर्वी	आता	बदल असेल तर कारणे *	पाच वर्षापूर्वी	आता	बदल असेल तर कारणे *	पाच वर्षापूर्वी	आता	बदल असेल तर कारणे *
बियाणे									
खते									
किटकनाशके									
जैविकखते									
सिंचन पद्धती									
शेती औजारे									
इतर (नमूद करा)									

* प्रश्नकर्त्यांनी सविस्तर नोंदी ठेवाव्या.

* प्रश्नकर्त्यांनी खालील बाबींची सविस्तर नोंद ठेवावी. 1) किटकनाशके फवारणीच्या प्रमाणात झालेली वाढ 2) गेल्या हंगामातील पिकामधुन साठवलेल्या बियाणांऐवजी नविन अधुनिक जातींच्या बियाणांची खरेदी व 3) हा कच्चा माल उधारीवर विकत घेताना परतफेड कोणत्या दराने करायची हे पूर्वीच ठरवले जाते का? तसे असेल तर प्रचलित पद्धत काय आहे? कच्च्या मालाच्या खरेदीसाठी बँकाकडून कर्ज न घेता सावकारांकडून घेण्याचे प्रमाण वाढले आहे का?

भाग (ब) (केवळ आत्महत्या केलेल्या शेतकऱ्यांच्या कुटूंबासाठी)

(हा भाग संवेदनशील असल्यामूळे प्रश्नकर्त्यांनी उत्तर देणाऱ्यास पूर्णपणे विश्वासात घेऊन मगच प्रश्न विचारावे.
तसेच गावातील इतर लोकांची निरिक्षणेही उपयोगी ठरतील)

12 आत्महत्या केलेल्या शेतकऱ्या संबंधी माहिती

नावः	
आत्महत्या केलेला दिनांकः	
लिंग (कोड 1):	
वय (वर्षे):	
शैक्षणिक पात्रता (कोड 2):	
वैवाहिक दर्जा (कोड 3):	
शेती करण्याचा एकूण अनुभव (वर्षे):	
आत्महत्येची पद्धत (कोड 4)* :	
शवविच्छेदन केले गेले होते का? (कोड 5):	
आत्महत्येस प्रवृत्त होण्यामागची कारणे #	

कोड 1: पुरुष = 1, स्त्री = 2
कोड 2: अशिक्षित = 1, शिक्षित परंतु प्राथमिक पेक्षा कमी = 2, प्राथमिक = 3, माध्यमिक = 4, उच्च माध्यमिक = 5, तांत्रिक = 6, पदवी व त्यावरील = 7, अनौपचारिक = 8, इतर (नमूद करा) = 9
कोड 3: अविवाहित = 1, विवाहीत = 2, विधवा / विधुर = 3, घटस्फोटित / विभक्त = 4
कोड 4: किटकनाशक पिऊन = 1, फाशी = 2, पाण्यात बुडून = 3, जाळून घेऊन / जळून = 4, इतर (नमूद करा) = 5
कोड 5: होय = 1, नाही = 2
* प्रश्नकर्त्यांनी मृत्यूचा दाखला पहावा अथवा गावकऱ्यांशी चर्चा करावी
# अनेक कारणे असण्याची शक्यता आहे. प्रश्नकर्त्यांनी प्रथम क्र.13 व क्र. 15 पहावे. नंतर गरज पडल्यास सविस्तर नोंद करावी.

13 मनःस्तापामागची कारणे

अ.क्र.	आत्महत्येच्या घटनेसंबंधी कांही माहिती	होय = १, नाही = २, लागू नाही = ३
1.	आत्महत्येपूर्वी मयत व्यक्तीच्या सामाजिक प्रतिष्ठेला धक्का बसला होता का?	
2.	आत्महत्येपूर्वी त्याची आर्थिक स्थिती खालावली होती का?	
3.	मयताला विवाहयोग्य मुलगी / बहिण होती का?	
4.	आत्महत्येपूर्वी कर्ज परतफेडीसाठी मयतावर दबाव आणला गेला होता का?	
5.	आणला गेला असल्यास घेणेकऱ्याने त्वरीत कर्जफेडीसाठी तगादा लावला होता का?	
6.	तसे झाले असल्यास घेणेकऱ्याने अपमानास्पद भाषा वापरली होती का?	
7.	पती/पत्नीशी मयताने आपल्या अडचणी बद्दल चर्चा केली होती का?	
8.	पती/पत्नीशी मयताचे संबंध सलोख्याचे होते का?	
9.	आपल्या अडचणींबद्दल मयताने इतर कुटूंब सदस्यांशी चर्चा केली होती का?	
10.	मयताचे इतर कुटूंब सदस्यांशी सलोख्याचे संबंध होते का?	
11.	त्याचे शेजाऱ्यांशी / इतर गावकऱ्यांशी मतभेद होते का?	
12.	आत्महत्येपूर्वी त्याचे कोणाशी भांडण झाले होते का?	
13.	आत्महत्येच्या कांही दिवसापूर्वी याच गावात/शेजारील गावात आत्महत्येचा प्रकार घडला होता का?	
14.	आत्महत्येपूर्वी नजिकच्या काळात कुटूंबात मृत्यू झाला होता का?	
15.	झाला असल्यास मयताने त्यासंबंधी जवळच्या नातेवाईक/मित्रांकडे चर्चा केली होती का?	
16.	यापूर्वी कुटूंबात आत्महत्येचा प्रकार घडला होता का?	
17.	मयतास एखादा गंभीर/असाध्य रोग होता का?	
18.	आत्महत्येपूर्वी त्याच्यावर कांही वैदयकिय उपचार केले गेले होते का?	
19.	या घटनेपूर्वी मयताच्या वागणूकीत कांही बदल दिसून आले होते का?	
20.	मयतास एखादे व्यसन होते का?	
21.	एखादया सामाजिक/राजकिय संघटनेचा सदस्य होता का?	
22.	असल्यास एखादया संस्थेचा पदाधिकारी होता का?	

14 प्राप्त मदत

अ.क्र.		होय = 1, नाही = 2	होय असेल तर तपशील दयावा*
1.	कुटूंबियांना समाजातून कांही मदत मिळाली का?		
2.	कुटूंबाला शासनाकडून कांही नुकसान भरपाई मिळाली का?		

* प्रश्नकर्त्यांनी सविस्तर नोंदी ठेवाव्या.

15 आत्महत्येच्या घटनेनंतर कुटूंबाची अडचणींवर मात करण्याच्या पद्धती

अ.क्र.	अडचणी / आघात	मात करण्याच्या पद्धती	मयताच्या हयातीत या अडचणी आल्या होत्या का? (होय = 1, नाही = 2)	आल्या असतील तर त्यांवर मात कशी केली गेली होती?*

* प्रश्नकर्त्यांनी सविस्तर नोंदी ठेवाव्या. अडचणीमध्ये पिक वाया जाणे (वाईट पाऊसकाळ, किडप्रादुर्भाव इ), कर्जबाजारीपणा, मुलांच्या शिक्षणावर परिणाम, मुलिंची / बहिणीची लग्ने ठरण्यात अडचण वा लग्न मोडणे, कुटूंबात इतर मृत्यू वा आत्महत्या, आरोग्याचा प्रश्न इ. चा समावेश होतो.

16 मयताच्या कुटूंबाला भेडसावत असणारे इतर प्रश्न वा अडचणीः—

इंदिरा गांधी इन्स्टिटयूट ऑफ डेव्हलपमेंट रिसर्च, मुंबई
महाराष्ट्र शासनाकरिता अभ्यास प्रकल्पः महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या
गाव पातळीवरील प्रश्नावली

(प्रश्नकर्त्यांनी गावातील विविध रहीवास्यांच्या मदतीने, उदा. सरपंच, सचीव, शिक्षक किंवा ग्रामसेवक यांच्या मदतीने काळजीपूर्वक प्रश्नावली भरावी. जर माहिती अपुरी असेल तर इतरही कांही स्तोत्रांकडून माहिती भरुन घ्यावी. जिथे जिथे कागदपत्र उपलब्ध असतील तिथे त्यांच्या आधारे माहितीची विश्वसनियता पडताळुन पहावी. उदा. मतदार यादी.
ज्या गावाला अथवा वस्तीला/पाडयाला भेट दिली, त्याचीच माहिती भरावी.)

मुलाखतीचा संदर्भः

प्रश्नकर्त्याचे नावः			
दि.	वारः	महिनाः	वर्षः 2005
उत्तर देणाऱ्यांची थोडक्यात ओळख (उदा. शिक्षक, सरपंच, इ.) ______			

गावाची भौगोलिक माहितीः

जिल्हाः
तालुकाः
ग्रामपंचायतः
गावाचे नावः
आत्महत्या घडलेल्या कुटूंबापैकी मुलाखत घेतलेल्या कुटूंबांची संख्याः
मुलाखत घेतलेल्या इतर कुटूंबांची संख्याः

भाग 1: गावाची माहिती

1	गावाची लोकसंख्या	
2	एकुण कुटूंबांची संख्या	
3	मतदारांची एकुण संख्या (माहित असेल तर)	
4	तालुक्याच्या ठिकाणापासूनचे अंतर (किमी)	
5	जिल्हयाच्या ठिकाणापासूनचे अंतर (किमी)	
6	नजिकच्या मार्केट यार्ड / बाजारापासूनचे अंतर (किमी)	
7	नजिकच्या एकाधिकार कापूस खरेदी केंद्रापासूनचे अंतर (किमी)	
8	नजिकच्या इस्पितळापासूनचे अंतर (किमी)	
9	विषबाधा / भाजणे / अपघात यांच्यावर उपचार उपलब्ध असलेल्या सोयीपासूनचे अंतर (किमी)	
10	गावातील शेतीखालील जमिनीचा अंदाजे किती भाग सिंचनाखाली येतो? (%)	

भाग 2: गावातील उपलब्ध सोयी सुविधा

या सोयीसुविधा गावात उपलब्ध आहेत का? (होय = 1, नाही = 2)	(a) पक्का सडक	
	(b) बस सुविधा	
	(c) विज	
	(d) दूरध्वनी (फोन)	
	(e) पोस्ट ऑफिस	
	(f) इंटरनेट	
	(g) बचत बँक	
	(h) पोलिस ठाणे	
	(i) स्वस्त धान्य दूकान	
	(j) स्वयंसहाय्यता गट	
	(k) गैरसरकारी संस्था (NGO)	
	(l) युवक मंडळ	
	(m) भजन मंडळ	
	(n) प्राथमिक आरोग्य केंद्र	
	(o) उपकेंद्र	
	(p) खाजगी नोंदणीकृत डॉक्टर/वैदय	
	(q) अनोंदणीकृत खाजगी डॉक्टर / वैदय	
	(r) इतर (नोंद करा)	

इंदिरा गांधी इन्स्टिटयूट ऑफ डेव्हलपमेंट रिसर्च, मुंबई

महाराष्ट्र शासनाकरिता अभ्यास प्रकल्पः महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या

समूह चर्चा प्रश्नावली

1.

जिल्हा	तालूका	गावाचे नाव	प्रश्नकर्त्याचे नाव	दिनांक

2. समूह चर्चेत सहभागी झालेल्यां बद्दलची माहिती

अनु. क्र.	नाव	वय (वर्षे)	लिंग (कोड 1)	APL/ BPL	जात (कोड 2)	शैक्षणिक दर्जा (कोड 3)	व्यवसाय (कोड 4)	जमिन असेल तर क्षेत्रफळ (हेक्टर)
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								

कोड 1: पुरुष = 1, स्त्री = 2
कोड 2: अनु.जाती = 1,अनु.जमाती = 2, इतर मागास वर्गिय = 3, व्हीजेएनटी = 4, इतर = 5 (सर्वांसाठी उपजाती नमूद करा)
कोड 3: अशिक्षित = 1, शिक्षित परंतु प्राथमिकपेक्षा कमी = 2, प्राथमिक = 3, माध्यमिक = 4, उच्च माध्यमिक = 5, तांत्रिक = 6, पदवी व यावरील = 7, अनौपचारिक = 8 इतर (नमूद करा) = 9
कोड 4: शेती = 1, पुरकशेती व्यवसाय = 2, शेतमजूर = 3, इतर मजूर = 4, गृहोदयोग = 5, उदयोग / व्यापार = 6, शासकिय सेवा = 7, खाजगी सेवा = 8, इतर (नमूद करा) = 9

चर्चेसाठी घ्यावयाचे मुद्दे / विषयः—

1) गावात असणाऱ्या शैक्षणिक सुविधा — प्राथमिक/माध्यमिक/उच्चमाध्यमिक शाळा, पदवी महाविदयालये. शासकिय/ खाजगी शाळा / महाविदयालये, आश्रमशाळा / निवासीशाळा. गावात उपलब्ध वैदयकिय सुविधा — प्राथमिक आरोग्य केंद्र/ उपकेंद्र / ग्रामिण रुग्णालय / खाजगी इस्पितळे इ. गावात डॉक्टर व औषधे वेळेवर उपलब्ध असतात का? जर एखादया वेळी गंभीरपणे आजारी / जखमी रुग्णाला दूरवर न्यायचे असल्यास एस.टी बसेस वा खाजगी वहाने वेळेवर उपलब्ध असतात का?
2) गेल्या काही वर्षात समाधानकारक पाऊस झाला का? गावात पाण्याचे इतर स्तोत्र उपलब्ध आहेत का? असतील तर कोणते? गावातील जमीन सुपीक आहे का? कोणती मुख्य पिके काढता येतात? जर घेतली जाणारी पिके गेल्या पाच वर्षात बदलली असलील तर का व कशा प्रकारे? शेतमजूरीचा दर काय आहे? हा दर गेल्या पाच वर्षात वाढला आहे का? वाढला असल्यास कितीने? गावातील इतर मजूरीचे दर काय आहेत? हे दर गेल्या पाच वर्षात वाढले आहेत का? वाढले

असल्यास कितीने? प्रशिक्षित व अप्रशिक्षित मजूरींचे दर काय आहेत? हे दर गेल्या पाच वर्षात वाढले आहेत का? वाढले असल्यास कितीने? मुख्य पिकांसाठी कोणते बियाणे वापरले जातात? पाच वर्षाआधी हेच बियाणे वापरले जात होते का? नसल्यास बदल घडण्यामागची कारणे. नवीन जातीची बियाणे जुन्या जातीपेक्षा चांगली आहेत का? खते व किटकनाशके यांच्या प्रकारात व एकूण वापरात बदल झले का? झाले असल्यास कारणे.

3) आपले उत्पादन कुठे विकता? गावापासून किती अंतरावर बाजारपेठ आहे? पिक वेळेवर बाजारात पोहंचवण्यासाठी वाहने गावात उपलब्ध आहेत का? नसल्यास पिक खराब होऊन शेतकऱ्यांना नुकसान सहन करावे लागते का? शासकिय खरेदी केंद्रात व इतर ठिकाणी उत्पादन सहजपणे विकले जाते का? नसल्यास कारणे. विक्री करण्यासाठी व नंतर पैसे मिळण्यासाठी किती काळ वाट पहावी लागते? पिकाला योग्य किंमत मिळते का? नसल्यास कारणे. दलालांना पैसे दयावे लागतात का? दयावे लागत असल्यास किती?

4) गावात कर्ज मिळवण्याची साधने आहेत का? सहजपणे कर्ज मिळते का? कोणाकडून कर्ज घेता? बँकांकडून / बचतगटाकडून की सावकारांकडून? सावकारांकडून कर्ज घेत असल्यास कारणे? सावकाराचे व्याजाचे दर काय आहेत? सावकाराची परतफेड ही पिक उत्पादनावर अवलंबून/निगडीत आहे का? असल्यास कोणत्या प्रकारे? हे सावकार गावातील आहेत की बाहेरचे? बाहेरचे असल्यास कुठले? हे सावकार परतफेडीसाठी गावकऱ्यांची छळवणूक करतात का? शिविगाळ करणे वा मारहाण करतात का? जर करत असतील तर गावकऱ्यांनी अधिकाऱ्यांकडे तक्रार केली होती का? शेतकऱ्यांची जमिन/घर जप्त होण्याचे प्रकार होतात का? (सावकार वा बँक, कोणाकडून?)

5) ग्राम पंचायत रोजगार हमीची कामे करते का? या कामांवर गावकऱ्यांना रोजगार मिळतो का? मिळत नसेल तर कारणे. मिळत असेल तर मजूरी किती व वर्षातून किती दिवस काम मिळते?

6) गावात शांतता व सलोख्याचे वातावरण आहे का? एकोपा आहे का? अस्पृश्यता पाळली जाते का? अंधश्रद्धा आहे का? लग्नात हुंडा देण्याची प्रथा चालू आहे का?

7) गाव राजकिय दृष्टया सक्रिय आहे का? सर्व समाजाचे लोक निवडणूकीत भाग घेतात का? नियमित मतदान करतात का? गावकऱ्यांच्या व शेतकऱ्यांच्या प्रश्नांची जाणिव राजकिय नेतृत्वाला आहे का? हे प्रश्न सोडवण्यासाठी पुढारी प्रयत्न करतात का? गावकरी ग्रामसभेला नियमितपणे उपस्थित असतात का? उपस्थित रहात असल्यास गावकऱ्यांच्या प्रश्नांवर तेथे चर्चा होते का?

8) संबंधित शेतकऱ्याने आत्महत्या करण्यामागची कारणे कोणती असावित? आत्महत्या केलेल्या शेतकऱ्याचे पत्नीशी/इतर कुटूंबीयांशी संबंध कसे होते? इतर गावकऱ्यांशी संबंध कसे होते? आत्महत्येपूर्वी एखादया गावकऱ्याचे मयताशी बोलणे झाले होते काय? मयताने आपल्या अडचणी कोणाजवळ बोलून दाखविल्या होत्या का? हा प्रसंग टाळता आला असता असे वाटते का? वाटत असेल तर का? गावकऱ्यांनी मयताच्या कुटूंबाला आर्थिक व नैतिक पाठबळ दिले आहे का? दिले असल्यास कशा प्रकारे? आत्महत्येचे असे प्रसंग भविष्यात घडू नयेत यासाठी काय करता येईल असे वाटते?